

20. YÜZYILIN BAŞINDA OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E SİGORTA SİSTEMİ VE ULUSLARARASI SİGORTA ŞİRKETLERİ ÜZERİNE TESPİTLER*

Erdal İNCE**

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 12/03/2023; Düzeltme/Revised: 20/06/2023

Kabul/Accepted: 20/06/2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf/Cite as: İnce, E. (2023). 20. Yüzyılın Başında Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Sigorta Sistemi ve Uluslararası Sigorta Şirketleri Üzerine Tespitler. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, 6(1), 41-66. <https://doi.org/10.58853/dumad.1263905>

Özet

Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nin son dönemi ile Erken Cumhuriyet Dönemi'ni kapsayan 19. yy sonu, 20. yy. ilk çeyreği ve hemen sonrasındaki dönemde sigortacılık faaliyetleri ele alınmıştır. Ayrıca uluslararası sigorta şirketlerinin, Osmanlı şehirlerinde açmış oldukları yangın, hayat, kaza, gibi sigorta acenteleri üzerine tespitler yapılmıştır.

Bu dönemde Avrupalı devletler, Osmanlı şehirlerini ticari nüfuz alanı olarak seçmişlerdir. Fabrikasyon üretimin artması ile ithal ürünlerin, Osmanlı liman şehirlerine akın ettirilmesi ve Avrupalı tüccarlar yoluyla iç pazara aktarılması süreçlerinde yaşanan riskler, sigortaya olan ihtiyacı arttırmıştır. Deniz nakliye sigortacılığı ile başlayan Osmanlı sigortacılığı, diğer sigorta türlerine olan gereksinimi de beraberinde getirmiştir. Avrupalı devletler, ticari nüfuz alanlarının fazla olduğu şehirlerde, şirketlerinin acentelerini açmışlardır. Burada dikkat çeken en önemli unsur, sigorta türlerine göre şirketlerin neredeyse tamamı yabancı menşelidir.

Çalışmamızda uluslararası sigorta şirketlerinin Osmanlı şehirlerindeki ticari nüfuzları ve konjonktürel bağlamda Avrupa devletlerinin dönem içerisindeki siyasi ve ticari etkileri üzerine belge ve kaynaklarla ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sigorta, Acente, Meşrutiyet, Cumhuriyet, Yangın, Hayat, Kaza

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Dr., Gençlik ve Spor Bakanlığı, İzmir Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, (e-mail: erdalince11@hotmail.com , ORCID ID: 0000-0001-5491-7947).

THE INSURANCE SYSTEM FROM THE OTTOMAN EMPIRE TO THE REPUBLIC AT THE BEGINNING OF THE 20TH CENTURY AND FINDINGS ON INTERNATIONAL INSURANCE COMPANIES

Abstract

In this study, the end of the 19th century and the 20th century, covering the last period of the Ottoman Empire and the Early Republican Period. Insurance activities in the first quarter and the period immediately following are discussed. In addition, determinations were made on insurance agencies such as fire, life, accident, etc. that international insurance companies opened in Ottoman cities.

During this period, European states chose the Ottoman cities as a commercial sphere of influence. With the increase in fabricated production, the risks experienced in the process of flooding the imported products to the Ottoman port cities and transferring them to the domestic market through European traders increased the need for insurance. Ottoman insurance, which started with maritime shipping insurance, brought the need for other types of insurance. European states have opened their companies' agencies in cities where their commercial spheres of influence are high. The most striking factor here is that almost all of the companies are of foreign origin, according to insurance types.

In our study, the commercial influence of international insurance companies in Ottoman cities and the political and commercial effects of European states in the cyclical context are discussed with documents and resources.

Keywords: Insurance, Agency, Constitutional Monarchy, Republic, Fire, Transport, Life, Accident

Giriş

Osmanlı Devleti sınırları içerisinde, İkinci Meşrutiyet'in ilanından önce çok sayıda sigorta şirketi vardı. Osmanlı şehirlerinde hizmet veren bu şirketlerin menşei yabancılara aitti (Kazgan vd., 1998: 34-38). Bu durum, sigorta şirketinin bağlı olduğu ülkedeki ekonomik, sosyal ve kültürel tüm gelişmelerden Osmanlı şehirlerinin etkilenmesine neden olmaktaydı. Ayrıca bir takım istenmeyen durumlar da ortaya çıkıyordu. Şirketin menşei olan ülkedeki ekonomik bir buhran, doğrudan şirketi ve acentelerini, dolaylı olarak da acentenin faaliyette olduğu ülkeyi etkiliyordu (İnce, 1929 *Dünya*, 2008: 300-303).

20. yüzyılın hemen başında siyasal, sosyal ve ekonomik yapılarıdaki değişkenlik, küresel ölçekte kendisini hissettirmiştir. Geçmiş yüzyıllarda, coğrafi keşiflerle başlayıp, devrim ve ihtilaller ile devam eden küresel değişim, 20. yüzyılda, sınırların değişmesi, yeni ulusların ortaya çıkması, büyük devletlerin yıkılması ve yeni devletlerin kurulması gibi büyük değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu sebeple yeni oluşumlar, siyasal ve sosyal yapıların değişimini zorunlu kıldığı kadar, ekonomik yapılarda da büyük değişimler ortaya çıkarmıştır. Bu değişim tüm sektörleri etkilemiştir. Araştırmamızın konusu olan sigorta şirketleri de ekonomik alandaki değişikliklerden yakından etkilendiğini görüyoruz.

18. yüzyıl ve 19. yüzyıl boyunca devam eden sanayi devrimleri, buhar gücü ile çalışan makineleri ortaya çıkarmıştır. Makineler ise Avrupa'da ve diğer coğrafyalarda yaşayan insanların pek

de alışık olmadığı, makine ile olan üretim endüstrisini meydana getirmiştir. Bunun akabinde üretim bolluğu ve ürün ucuzluğu oluşmuştur. El sanatına dayalı üretim teknolojileri, yerini makinelere bırakmış ve dünya genelinde iş, istihdam sahalarına ilişkin ciddi değişiklikler yaşanmıştır. Gerek Avrupa'da gerekse Osmanlı İmparatorluğu içerisindeki, el ile üretim yapan esnaf dükkânları ve imalathaneleri kapanmıştır (İnce, *Esnaf Teşkilatı*, 2020: 230-234). Bu dükkânlar ve imalathaneler sayesinde kendisinin ve ailesinin geçimini sağlayan çalışanlar, işsiz kalmıştır. Üretim bolluğu ve değişen ekonomik ilişkiler sadece el sanatı ile üretim yapan kesimleri değil, değişik iş kollarına mensup şirketlerin de yapılarında değişikliği zorunlu kılmıştır. Bazı şirketler kapanırken bazıları birleşerek küresel ölçekte değişen ekonomik şartlara uyum sağlamaya çalışmışlardır.

Medeniyet ilerledikçe tehlikelerini de beraberinde getirmiştir. Özellikle insanların Buhar enerjisiyle kullanmaya başladığı makineler, elektrik gibi insan yararına buluşlar tehlikeleri çoğaltmıştır. Bu durumda insanoğlu, uzun uğraşlar sonucunda elde ettiği varlıklarını kaybetmemek için emniyeti tesis etme, gereksinimi duymuştur. Bu manada bir nevi mal ve can varlığının güvencesi olarak nitelendirilebilecek sigortacılığa olan ilgiyi arttırmıştır. Ancak tarihin eski çağlarından bu yana var olan güvence duyma ihtiyacı, 19. ve 20. yüzyılda, değişen stratejik, jeopolitik ve ekonomik dünya şartları bambaşka hale dönüşmüştür. Var olan sigorta şirketleri de Sanayi devrimi ile Buhar gücünün makineler üzerinde kullanılması, elektriğin insan yararına işler hale getirilmesi bazı sigortalamaya dair var olan alanlarda eklemeler ve değişiklikler yapılmasına neden olmuştur. Buharlı makinelerin işlerlik kazanması ile makine endüstrisinin ortaya çıkarmış olduğu ürün bolluğu, toplumları yeni pazar arayışlarına itmiştir. Bu, daha çok yolculuk ve daha çok nakliye demek olup, riskin artması anlamına geliyordu. Bu kapsamda nakliye sigortacılığının alanı genişletildi. Gemilerin taşıdığı yük oranları, taşıma kapasiteleri ve deniz trafiği tekrar gözden geçirilerek nakliye şirketlerine yönelik, poliçeler güncellendi. Ayrıca yangın, hayat ve kaza sigortaları poliçeleri de değişen üretim tüketim ilişkileri bağlamında tekrar gözden geçirildi.

Sigorta şirketleri de tekrar gözden geçirilerek yenilenen poliçeler ve sigorta piyasalarındaki rekabet etme güçlerine göre bünyelerinde bazı değişikliklere gittiler. Bunlardan bazıları kendilerini yenilerken, bazıları da birleşme veya devir olarak çalışmalarına son verdi.

1. Osmanlı İmparatorluğu'nda Sigortacılık

Osmanlı İmparatorluğu'nda sigorta faaliyetlerinin ortaya çıkışı ve gelişiminde Osmanlı dış ticaretindeki artış, hayat tarzı ve tüketim alışkanlıklarındaki değişim, büyük rol oynamıştır. Osmanlı İmparatorluğu batılılaşma çalışmalarına, ilk olarak askeri alanda başlamıştır. Bu çalışmalar, 19. yüzyıldaki ticari ve siyasi gelişmeler ışığında Osmanlı Devleti'nin tüm yaşamsal sahalarına sirayet etmiştir. Osmanlı devlet ve toplum yaşamında, açıkça gördüğümüz batılılaşma hareketleri, birçok

alandanda olduğu gibi geleneksel tüketim alışkanlıklarının değışmesinde de etkili olmuştur (Pamuk, 2018: 70-76).

Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıl öncesi ve hemen başındaki ticareti ve yaşam tarzını Adolphe Blanqui, *Considerations Sur L'Etat de la Turquie d'Europe* adlı çalışmasında, Avusturya buharlı gemilerinin vızır vızır işlediği Tuna üzerindeki bu kentte Osmanlı Türklerinin hala ilk çağlarda olduğu gibi kağnılarla yük ve insan taşıdıklarını belirtmektedir (Blanqui, 1842: 8-15). Blanqui'nin Vidin kenti ile ilgili izlenimi bizlere, 19. yüzyıl öncesi ve hemen başındaki Osmanlı ticari yaşamı hakkında, ciddi ipuçları vermektedir. Bu durum 1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşması'na kadar böyle devam etmiştir. Antlaşmanın imzalanması ile Osmanlı Devleti dış ticaret politikasını değıştirmiş ve bu değışlikle de devlet ticaret hacmini arttırmıştır (Kazgan, 2005: 33-35).

Önceki dönemlerde deniz ticaretinde yük taşımacılığı için yelkenli gemiler ve kısa mesafeler için de büyük kayıklar kullanılmıştır. Daha sonraları buhar gücünün, makineyle temasında itkisel gücünü keşfeden denizciler, buharlı gemileri icat ederek kullanmaya başlamışlardır. Yelkenli gemilere ve büyük kayıklara göre hem daha ucuz hem de daha atik olan buharlı gemiler, hızları sayesinde deniz korsanlarından da uzak kalabilmişlerdir (Arı, 2009: 38-41). Ortaya çıkan hız ve zaman tasarrufu ile iç ve dış ticarete büyük bir canlanma görülmeye başlanmıştır. Buharlı gemilerin deniz ticaretinde etkili olması, Osmanlı İmparatorluğu'na büyük katkı sağlamıştır. Yelkenli ve kısa mesafeli yük taşımacılığında navlun ücretleri buharlı gemilerin aldığı ücretlerin neredeyse iki katıdır¹. Yelkenli ve büyük kayıklara olan korsan baskınlarının artması sonucunda, taşınılan malın ulaştırılması ile ilgili riski arttırdığından ücretler, 19. yüzyılın ortalarında daha da çoğaltılmıştır. Buharlı gemilerin Osmanlı ticari hayatına girmesiyle gerek iç gerekse dış ticari hacim genişlemiştir. Bu genişleme özellikle İstanbul, İzmir, Trabzon, Batum, Beyrut gibi liman kentlerinin gelişmesini sağlamıştır. Liman kentlerindeki bu gelişme iş hacminin artmasına, bu da iş arzının çoğalmasını sağlamıştır. Böylesine hızlı gelişen, kentlerin ve hacim olarak genişleyen iş piyasalarının, işçi talep etmesi, göç olgusunu da beraberinde getirmektedir. Bu kentlere inanılmaz derecede göçler olmuştur. Göçlerle beraber çarpık bir yapılaşma söz konusudur (Arı, 2009: 36-44).

Yukarıda bahsettiğimiz liman kentlerinde plansız ve düzensiz ahşap inşaat ve işyeri olarak da baraka inşası şeklinde bir yapılaşma ortaya çıkarmıştır. Bu yapılaşma yangın riskini de beraberinde getirmiştir (Kazgan, 2005: 35-38).

19. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu için özellikle ticari alanda büyük değışikliklerin yaşandığı bir yüzyıl olmuştur. Ticaretin gelişmesi, yeni faaliyet alanlarının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Ticari

¹ Osmanlı İmparatorluğu'nda gemiler yoluyla taşımaya konu olan malın cinsine, miktarına bağlı olarak alınan ücret (Karadeniz, 2017: 466-483).

risk analizleri yüzyılın ihtiyacı olarak belirmiş ve Osmanlı şehirleri, sigorta sistemi ile tanışmışlardır. Sigorta şirketleri ve temsilcilikleri, sigorta uzmanları, gemilere mal satanlar, gemicilik ve nakliye kumpanyaları ve komisyoncular, bu yeni dönemin yükselen meslekleri olmaya başlamışlardır. 19. yüzyılın son çeyreğinde, 1838 Baltalimanı Ticaret Antlaşması ile başlayan dış ticaret hacmindeki gelişme, ithalat ve ihracatta beş yıl öncesinden çok ileride gözüküyordu. Ticaret hacmindeki bu artış, sigortaya olan ihtiyacı arttırdı. Deniz nakliyatında, İngiltere ve Fransa'nın sigortayı zorunlu hale getirmesi İstanbul, Beyrut, İzmir, Trabzon, Selanik gibi liman kentlerinde sigortacılığın ortaya çıkmasını sağladı. Sigortacılığın beraberinde getirdiği vergi matrahı ve gümrük anlaşmazlıkları gibi sorunlar nedeniyle, sigorta şirketleri başta İstanbul olmak üzere, sadece liman kentlerinde şubeler açtılar (Aktar, 2006: 180-193).

Mevcut çalışmalarda Osmanlı Devleti'nde sigortacılığın ne zaman başladığına dair net bir bilgi bulunmamaktadır. Çünkü şirketler, resmi izin ya da ruhsat almadan faaliyete başladıkları için bunun tespitini yapmak oldukça güçtür. Yine de elde edilen bilgiler ışığında, ilk faaliyet gösteren şirketleri ve uygulamaları olarak aşağıdaki gibi sıralayabiliriz;

Tablo 1: Osmanlı Devleti'nde Faaliyette Bulunan İlk Sigorta Şirketleri

Yıl	Durum	Şirketin Adı
1848	Bu tarihten itibaren İstanbul'da faaliyet Göstermeye Başladı	Neos Triton
1849	Hocabey Sigorta Kumpanyası adına bir vekilin İstanbul'da faaliyet göstermesi.	Hocabey
1851	Hocabey Sigorta Kumpanyası'nın La Confidente adına İstanbul'da Senet Düzenlemesi	La Confidente
1853	Osmanlı sınırlarında icra-yı muamele etmesi.	Trieste

Osmanlı toplumsal ve ticari hayatına, sigortanın girmesinde dış ticaret hacmindeki artışın yanı sıra, yaşam biçiminde görülen değişiminde etkili olduğu tespitini yapmak oldukça mümkündür. Çünkü insanlar kendilerini mal varlıklarını korumak istemişlerdir. Batılılaşma hareketlerinin etkisiyle tarz ve yaşam biçimlerinde değişiklikler ortaya çıkmaya başlayan toplum, batının kendilerini, mallarını koruma amacıyla uygulamış oldukları sigorta sistemini de benimsemiştir.

2. Cumhuriyete Miras Kalan Sigorta Sistemi

Osmanlı devletinde sigortaya ilişkin ilk yasal düzenlemeleri Kanunname-i Ticarete görmekteyiz. 1850 tarihli kanunnamede sigortaya ilişkin yer alan ifadeler deniz ticaretini ilgilendiren boyuttaydı. Yük taşıyan gemilerin ve malzemenin risk unsurlarından korunmasına ilişkin direkt başlıklar olmamasına rağmen 1850 tarihli Kanunnameden, deniz sigortacılığına ilişkin bazı çıkarımlar yapılmaya çalışılıyordu. Ancak bu yetersizdi. Bu Kanunnamenin Osmanlı Devleti'nde ilk

sigortacılık faaliyetlerinin başlangıcı olarak saymak oldukça zordur. Murat Baskıcı Osmanlı Devleti'nde sigortacılık ile ilgili ilk çalışmanın ne zaman olduğu sorusuna, 1860 tarihinde yürürlüğe giren Ticaret Kanunu'na atıfta bulunmaktadır. Kanunda, deniz sigortacılığına ilişkin ilk defa açıkça madde koyulmuştu. 1864 yılında da aynı madde Deniz Ticaret Kanunu'na eklendi. Bu iki gelişme ile sigortacılığın açıkça kanun maddesi ile ifade edilebilir hale gelmesi, Osmanlı Devleti'nde sigortacılığın gelişmesinde önemli iki başlangıç adımıdır (Baskıcı, 2002: 4-6).

Osmanlı Devleti'nde sigortacılık uzun yıllar deniz nakliye sigortacılığı üzerinden devam etmiştir. Yangın, hayat, kaza gibi diğer sigorta türleri, Osmanlı şehirlerinde mukim bulunan deniz nakliye sigorta şirketleri tarafından yan dal olarak ihtiyaca cevap vermiştir. Ta ki büyük Beyoğlu yangınına kadar. 1870'te zuhur eden yangın birçok binanın kül olmasına sebep olmuştu. Bu binalar arasında İtalya ve İngiltere devletlerinin konsolosluk binaları da vardı. 1870'li yıllardaki Osmanlı şehir mimarisinin temel yapı malzemesi ahşaptı. Bu da konutsal yapı kayıplarının fazla olmasına neden olan en büyük nedenlerden birisiydi. Yangın neden olduğu kayıplar, yangın sigortası ile ilgili söylemleri çoğalttı. Daha önceden deniz nakliye sigorta şirketlerince yan dal olarak yürütülen yangın sigortacılığı 1870 yılından sonra, sadece yangın sigortacılığı hizmeti veren şirketlerin Osmanlı şehirlerinde açılması sağladı. 1880'den sonra dış borçların denetlenmesi amacıyla oluşturulan Duyun-u Umumiye ve onun idaresi yabancı sermayenin Osmanlı Devleti içerisinde daha rahat hareket etmesini sağladı. Yabancılar ait tüm sektörlerde olduğu gibi, sigorta hizmeti veren yabancı şirketler de bu idareden sonra Osmanlı şehirlerinde ekonomik nüfuzlarını arttırdılar (Sigorta Rehberi, 1942: 88-130).

1893'te Osmanlı Devleti'nde kurulan ilk sigorta şirketi olarak değerlendirilen *Osmanlı Sigorta Şirket-i Umumiyesi* faaliyete geçti. Bu şirketin kurulması, yerli sigortacılığın gelişmesi açısından oldukça önemli bir adımdı. Ancak şirket yabancı sermaye ile kurulmuştu. Bu rağmen isminden dolayı, yerli halk tarafından tercih edilmekteydi. Ayrıca Osmanlı Bankası, Tütün rejisi ve Duyun-u Umumiye ortaklığıyla kurulduğu içinde olası ekonomik risklere karşı diğer şirketlere nazaran daha güçlüydü. Duyun-u Umumiye ve Osmanlı Bankası'nın desteği ile zarar durumlarında bile gerekli ödemeyi yapabiliyordu.

2.1. 1906'da Anonim ve Sigorta Şirketlerine Yapılan Düzenlemeler

Sigortaya ilişkin ilk düzenlemelerin 1850 tarihli Kanunname-i Ticarete yer aldığını daha önce belirtmiştik. Deniz nakliyatını içeren bu düzenlemeler, 1860 Ticaret Kanunu ve 1864 Deniz Ticaret Kanununda genişletilerek deniz yoluyla yapılan nakliyeleri kısmen güvence altına almıştır. 1906 yılına kadar, kara sigortasına yönelik, deniz sigortasındaki uygulamalardan yararlanılarak işlemler tahsis edilmiştir. Bu uygulamalar bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Öncelikle Yabancı menşeli deniz sigorta şirketlerinin kontrol edilmesi, denetim altında tutulması ve müşteri aleyhine

tahsis edilen işlemlerde yaptırım uygulanması neredeyse imkânsızdı. Bununla ilgili hiçbir düzenleme mevcut değildi. Ayrıca Deniz nakliye sigortası ile uğraşan şirketler, İstanbul ve İzmir’de mukim oldukları için, diğer kara sigortacılığına tam anlamıyla cevap verememekteydiler. Yasal mevzuat ve hukuki düzenlemeler konusunda ciddi boşluklar vardı. Osmanlı Hükümeti, bu boşluğu doldurmak için 1906’da yabancı anonim ve sigorta şirketlerini yakında ilgilendiren iki düzenleme gerçekleştirdi. Bunlardan ilki Kara Ticaret Kanunuyla ilgiliydi. Söz konusu Kanun’a 25 madde eklendi. Bu maddelerde, kara sigortacılığına ilişkin düzenlemelere yer verildi (Sigorta Rehberi, 1942: 110-130). İkinci düzenleme ise yabancı anonim ve sigorta şirketlerinin uyması gereken kurallar belirtilmekteydi. Bu nizamname ile anonim ve sigorta şirketlerine teminat yükümlülüğü gelmekteydi. Osmanlı Bankası’na yatırılacak olan bu teminat, müşterilerin zararları karşısında duyarsız davranan, tam anlamıyla yükümlülüğünü yerine getirmeyen şirketler için alınmış bir nevi önlemdi (Y.A. RES 134-111).

2.2. 1914 Sigorta Müdüriyetinin Kurulması

Sigortacılık Osmanlı Devleti’nde geç işlerlik kazanmasına rağmen, özellikle 1870’den sonra, büyük bir ivme kazanmıştır. Özellikle liman kentleri tercih edilmiş ve deniz sigortacılığı üzerinden kara sigortacılığına ilişkin çalışmalar yapılmıştır. 1906’da kara sigortacılığına ve şirketlere yasal bazı düzenlemeler getirilmiştir. Ancak yabancı sermayeye dayalı şirketler, bu düzenlemelere tam olarak uymamışlar ve teminat akçesi konusunda ayak diremişleridir. Bu ayak diremelerinin gerekçesini de kapitülasyonlar olarak göstermişleridir. Özellikle yabancılara ait konsolosluklar 1906 nizamnamesine ciddi oranda itirazlarda bulunmuşlardır.

Osmanlı Devleti siyasi, idari, adli ve mali alanda attığı her adımda karşısına çıkan kapitülasyonları 1914 yılında kaldırmıştır. 1 Ekim gününden itibaren geçerli olan bu kaldırma, Osmanlı Devleti’ne her alan ve sektörde olduğu gibi sigortacılık konusunda rahat hareket etmesini sağlamıştır. Kapitülasyonlardan elde ettikleri ayrıcalıklar sayesinde, Osmanlı Bankasına teminat akçesini yatırmayan sigorta şirketleri, bu ayrıcalıklarını, kaybettikleri için teminatlarını yatırmak zorunda kalmışlardır. Kapitülasyonların kaldırılmasının hemen arkasından da tüm anonim ve sigorta şirketlerinin ticaret siciline kayıt yaptırması, teminat yatırmalarını içeren *Ecnebi Anonim ve Sermayesi Eshama Münkasım Şirketler ile Ecnebi Sigorta Şirketleri Hakkında Kanun-ı Muvakkat Kanunu* çıkarıldı. 13 Aralık 1914 tarihinde çıkarılan kanun, bir nevi kapitülasyonların tamamlayıcısı oldu (Kahya, *Osmanlı Devleti*, 2010: 218-219). Kapitülasyonların kaldırılması ile ayrıcalıklarını kaybeden yabancı şirketler, bu kanun ile de yükümlülük altına giriyorlardı. Denetim ve kontrol altına alınan sigorta şirketleri yeni kurulan Sigorta Müdüriyeti’ne bağlandı. Bu müdüriyet Ticaret ve Ziraat Nezareti altında teşekkül ettirildi. Sigorta şirketlerinin tüm denetlemesi ve işlemleri bu müdüriyet

üzerinde yapılmaya başlandı (MV. 232-115). Milli Sigorta Anonim Şirket-i Umumisi kuruldu (MV. 185-6).

2.3. 1923 Milli İktisat Kongresi'nde Sigortacılık

1914'te yabancı anonim ve sigorta şirketlerinin Osmanlı mevzuatına alınarak, bu şirketlere birtakım yükümlülükler getirildiğini belirtmiştik. Bu yükümlülükler arasında teminat, sicil kaydı ve sigorta müdüriyetine bağlanması ana yükümlülükler olarak gösterilebilir. Bunun yanında, sigorta şirketleri acentelerini açtıkları yerdeki yerel bankaya teminat yatırma zorunluluğu ve poliçelerini hazırlarken toplumsal ahlak ve düzene dikkat zorunluluğu da vardı. Ayrıca aynı tarihte çıkarılan Temettü Vergisi Hakkında Kanun ile de sigorta şirketlerine gelir vergisi getirildi. 1916'da yapılan bir düzenleme ile de poliçelerin Türkçe olarak hazırlanması zorunlu kılındı. Osmanlı Devleti'nin son döneminde yapılan tüm kontrol ve denetim çalışmaları, yeni kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti'ne miras bırakacağı sigorta sistemine hazırlık niteliğindedir (HR. İM. 48-16).

1923'te İzmir iktisat kongresi toplandı. Buraya her sektörden olduğu gibi sigorta şirketleri temsilcileri de katılım sağladı. Milli Mücadele sona ermiş ve yeni devletin kurulması aşamalarında iktisadi yapının derinlemesine incelenmesi oldukça önemliydi. Tüm sektörler katılımcılar tarafından ele alındı. Sigortacılık faaliyetleri ve sigorta adına tespitler yapıldı. Bu konuda üzerinde durulan en önemli tespit, devlet kontrolünün artırılması yönünde oldu. Osmanlı döneminden kalma tecrübeler, denetimsiz ve kontrolsüz sigortacılığın, müşterilerin aleyhine olumsuz gelişmeleri beraberinde getirdiğini gösterdi. Bunun için kongrede devlet mekanizmasının, sigorta şirketleri üzerindeki denetimi ve kontrolü üzerine ilke ve kararlar benimsendi (Kahya, *Cumhuriyet Dönemi Sigorta*, 2023).

3. Türkiye'deki Şehirlerde Sigorta Türlerine Göre Acentesi Olan Şirketler;

3.1. Yangın Alanında Hizmet Veren Sigorta Şirketleri:

Dünyada yangın sigortacılığının gelişiminde 1666 büyük Londra yangını etkili olmuştur. Felaket olarak değerlendirilen yangın, bir ekmek fırınında başlamış ve üç gün içerisinde tüm kenti etkisi altına almıştır. Çok sayıda insanın öldüğü yangında çok büyük mal kayıpları da yaşanmıştır. Bu yangından sonra birçok önlemler alınmış ve Londra tekrardan eskisine bağlı kalarak inşa edilmiştir (Tinniswood, 2004: 124). Bu yangın ile yangın sigortacılığı konusu gündeme gelmiş ve 1710 yılında İngiltere'de Sun Fire Office isimli yangın sigorta şirketi kurulmuştur (Baskıcı, 2002: 10).

Osmanlı İmparatorluğu'nda 20. yüzyılın başında yangın sigortacılığı oldukça yaygındır. Bu dönemde Osmanlı yapısal mimari özellikleri ve inşaatta kullanılan malzemeler incelendiğinde, temel yapı malzemesinin ahşap olduğu görülmektedir. Bu da yangın riskini arttırmaktadır. Mesken, işyeri, depo, ibadethane ve diğer tüm yapısal binaların bu riske karşı korunması oldukça önem arz etmekteydi. Ayrıca ticari ürünlerin de yangın riskine karşı korunması gerekmekteydi. Ürünlerin

nakliyesi esnasında uluslararası alanda gemilerde yangın çıkma tehlikesi oldukça fazlaydı. Aynı şekilde limanlara gelin ürünlerin iç pazara taşınması esnasında da yangın aynı tehdit vardı. Bunlarla birlikte depolara istif edilen ürünler içinde aynı tehdit geçerliydi.

Osmanlı şehir mimari yapılanmasında, binalar ahşap olmakla birlikte çoğu bitişik nizamda ya da birbirine çok yakın olarak inşa edilmiştir. Bu durum, şehrin herhangi bir noktasında başlayan yangının kısa zamanda kolayca yayılmasına sebep olmaktaydı. Taş yapı binalarda yok değildi. Ancak ana malzeme ahşaptı. Bu sebepten küçük çaplı başlayan bir yangının afete dönüşme olasılığı oldukça yüksekti. Bütün bu istenmeyen durumlar, Osmanlı şehirlerinde yangın sigortacılığı alanının gelişmesini sağladı. Kısa zamanda uluslararası şirketler başta liman kentleri olma üzere hemen hemen her kentte acenteler açıldılar. Bu acenteler, 18. yüzyılın sonu ve 19. Yüzyılın başından itibaren daha da yaygınlaştı. İnsanlar, bu acenteleri, yangına karşı bir nevi can ve mal güvencesi olarak gördü.

Tablo 2. Osmanlı Şehirlerinde Yangın Alanında Hizmet Veren Sigorta Şirketleri, (1900-1923)

Türü	Sigorta Şirketinin Adı	Ülke	Acente Bulunan Şehirler
Yangın	Achen & Munich	Almanya	İstanbul, İzmir, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Giresun, Balıkesir, Bilecik, Küplü
Yangın	Abelle	Fransa	İstanbul
Yangın	Alliance	İngiltere	İstanbul, İzmir, Eskişehir, Konya
Yangın	Allianz de Berlin	Almanya	İstanbul, Berlin
Yangın	Assicurazioni Generali Trieste	Avusturya	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, İskenderun, Çanakkale, Edirne, Tekirdağ, Ankara, Antalya, Aydın, Alaşehir, Halep, Balıkesir, Hayfa, Kasaba, Şam, Denizli, Yafa, Milas, Niğde, Sayda, Söke, Isparta, Çeşme, Trablusşam
Yangın	Atlas	İngiltere	İstanbul, İzmir
Yangın	Azienda	Almanya	İzmir, Çanakkale
Yangın	Balkan	Bulgaristan	İstanbul, Trabzon, İskenderun, Mersin, Edirne, Bursa, Balıkesir, Erzincan, Ordu
Yangın	La Bâloise	İsviçre	İstanbul, İzmir, Samsun, Mersin, Bursa, Eskişehir, Antalya, Yafa, Çeşme
Yangın	British America	İngiltere	İstanbul, Bursa, Giresun, Dimetoka

Yangın	British Dominions	İngiltere	İstanbul, İzmir, Tekirdağ
Yangın	British Re-Insurance	İngiltere	İstanbul, Eskişehir, Gönen
Yangın	Caledonian	İngiltere	İstanbul
Yangın	Central Insurance Company	İngiltere	İstanbul, İzmir, Nazilli
Yangın	Commercial Union of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Giresun, Eskişehir, Beyrut, Bilecik, Yafa, Mudanya
Yangın	La Confiance		İstanbul, İzmir, İskenderun, Çanakkale, Edirne, Bafra, Beyrut
Yangın	Dacia Romania	Romanya	İstanbul, İzmir, Samsun
Yangın	Le Danube	Avusturya	İstanbul, Afyon, Beyrut, Kudüs, Trablusşam
Yangın	Economic	İngiltere	İstanbul
Yangın	El Dia	İspanya	İstanbul, Akhisar, Biga, Edremit, Gemlik, Ordu, Çeşme
Yangın	Ethniki	Yunanistan	İstanbul, Samsun, Trabzon, Adana, Mersin, Ayvalık, Edirne, Giresun, Edremit, Burhaniye
Yangın	Excess	İngiltere	İstanbul, Bursa, İnegöl
Yangın	La Fonciere	Fransa	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Mersin, İzmit, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Halep, Bağdat, Bilecik, Bitlis, Gemlik, Burhaniye, Nevşehir, Sivrihisar
Yangın	Fondiararia	İtalya	İstanbul
Yangın	General	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, İzmit, Edirne, Tekirdağ, Giresun, Eskişehir, Bandırma, Manisa, Ordu
Yangın	Guardian	İngiltere	İstanbul, İzmir, Trabzon, Giresun, Gemlik, Mudanya
Yangın	Hamburg Bremen	– Almanya	İstanbul, İzmir, Ayvalık
Yangın	Hamburg Munich	– Almanya	İstanbul, Samsun
Yangın	Hanseatische	Almanya	İstanbul, İzmir

Yangın	Helvetia	İsviçre	İstanbul, İzmir, Trabzon, İskenderun, Çanakkale, Beyrut, Cidde, Rize
Yangın	Imperial	İngiltere	İstanbul
Yangın	Italia	İtalya	İstanbul, İzmir, Samsun, İskenderun, İnebolu
Yangın	Lancashire	İngiltere	İstanbul, İzmir, Ünye
Yangın	Law Union&Crown	İngiltere	İstanbul
Yangın	Liverpool&London&Globe	İngiltere	İstanbul, Samsun, İzmir, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Nazilli, Bandırma, Aydın, Halep, Kasaba, Manisa
Yangın	London&Lancashire	İngiltere	İstanbul, İzmir, İskenderun, Mersin, Bursa, Aydın, Akhisar, Beyrut, Kasaba, Ödemiş, İnebolu, Yafa, Manisa, Mudanya, Söke, Çeşme
Yangın	London Assurance	İngiltere	İstanbul, Samsun, İzmir, Bandırma, Antalya
Yangın	Manchester	İngiltere	İstanbul, Trabzon
Yangın	Le Monde	Fransa	İstanbul, Edirne, Çarşamba
Yangın	National British and Irish Millers	İngiltere	İstanbul, Bursa, Giresun, Dimetoka
Yangın	National General	İngiltere	İstanbul, Afyon
Yangın	National Union	İngiltere	İstanbul
Yangın	La Nationale de Stettin	Almanya	İstanbul, Kasaba, Şam, Mudanya
Yangın	Netherlands	Hollanda	İstanbul
Yangın	Le Nord	Fransa	İstanbul, İzmir, Adana, Edirne, Halep, Şam
Yangın	Norddeutsche Versicherungs Gesellechaft	Almanya	İstanbul, İzmir, Ayvalık, Beyrut, Kuşadası
Yangın	North British & Mercantile	İngiltere	İstanbul, İzmir, Çanakkale, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Giresun, Eskişehir, Afyon, Halep, Aydın, Beyrut, Şam, Denizli, Küplü, Çeşme
Yangın	Northern	İngiltere	İstanbul, İzmir, Adana, Bursa, Gelibolu, Giresun, Ankara, Halep, Beyrut, Hayfa, Şam, Edremit, Yafa, Kudüs, Tarsus

Yangın	Norwich Union	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, Eskişehir, Ödemiş, Manisa, Çarşamba
Yangın	Osmanlı Umum Sigorta Şirketi	Osmanlı İmparatorluğu	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, İskenderun, Çanakkale, Adana, Mersin, Ayvalık, İzmit, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Sinop, Giresun, Ankara, Eskişehir, Nazilli, Uşak, Bandırma, Adapazarı, Antalya, Afyon, Aydın, Antep, Akşehir, Akhisar, Alaşehir, Halep, Amasya, Bafra, Bağdat, Bayındır, Balıkesir, Beyrut, Biga, Bilecik, Hayfa, Kasaba, Kastamonu, Kayseri, Şam, Dimetoka, Denizli, Erbaa, Erdek, Konya Ereğlisi, Erzurum, Ödemiş, Fatsa, Geyve, Gemlik, Gönen, Karadeniz Ereğlisi, İnegöl, Karacabey, Burhaniye, Küplü, Harput, Kırkkilise, Konya, Kütahya, Manisa, Malatya, Mamuret-ül Aziz, Maraş, Mudanya, Nevşehir, Niğde, Ordu, Ortaköy, Ünye, Bergama, Foça, Sayda, Kuşadası, Söke, Silivri, Sivas, Sivrihisar, Soma, Isparta, Tarsus, Çarşamba, Çatalca, Çorlu, Tire, Tirebolu, Van
Yangın	Palatine	İngiltere	İstanbul, İzmir
Yangın	La Patrie	Belçika	İstanbul, Bursa, Gelibolu, Ankara, Bandırma, Dimetoka, Karadeniz Ereğlisi, Sayda
Yangın	Le Phenix	Fransa	İstanbul, İzmir, Samsun, Çanakkale, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Nazilli, Halep, Beyrut, Gemlik, Milas, Ordu, Bergama, Kuşadası, Söke, Soma
Yangın	Phenix Autrichien	Avusturya	İstanbul, İzmir, Samsun, Bursa, Gelibolu, Bandırma, Akşehir, Halep, Kastamonu, Kayseri, Konya
Yangın	Phenix of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, Çanakkale, Adana, Mersin,

			Ayvalık, İzmit, Bursa, Giresun, Ankara, Eskişehir, Bandırma, Adapazarı, Akşehir, Alaşehir, Erzurum, Karadeniz Ereğlisi, Konya
Yangın	Property Insurance	İngiltere	İstanbul, İzmir, Halep
Yangın	Les Provinces Reunies	Hollanda	İstanbul, Bursa, Giresun, Ankara, Bandırma
Yangın	Riunione Adriatica di Sicurta	Avusturya	İstanbul, İzmir, Edirne, Tekirdağ, Yafa, Kudüs, Silivri, Trablusşam
Yangın	Rossia	Rusya	İstanbul, İzmir, Samsun, Mersin, Bursa, Gelibolu, Sinop, Giresun, Ankara, Eskişehir, Nazilli, Adapazarı, Antep, Amasya, Arakir, Bafra, Eğin, Erzincan, Konya, Mamuret-ül Aziz, Niğde
Yangın	Royal	İngiltere	İstanbul, İzmir, Çanakkale, Bağdat, Basra, Erdek, Yafa
Yangın	Royal Exchange	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, İskenderun, İzmit, Bursa, Giresun, Ankara, Bandırma, Şam.
Yangın	Salamandra	Rusya	İstanbul, Gelibolu
Yangın	Le Sauveur	Belçika	İstanbul, Bursa
Yangın	Scottish Indemnity	İngiltere	İstanbul
Yangın	Scottish Union & National	İngiltere	İstanbul, Bursa, Gönen
Yangın	La Securite Generale	Fransa	İstanbul, Bursa, Bandırma
Yangın	State	İngiltere	İstanbul, Ankara
Yangın	Sun	İngiltere	İstanbul, İzmir,
Yangın	Transatlantique de Berlin	Almanya	İstanbul, İzmir, Ayvalık, Tekirdağ, Nazilli, Gazze, Yafa
Yangın	L'Union de Paris	Fransa	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, İskenderun, Çanakkale, Adana, Mersin, Ayvalık, İzmit, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Giresun, Ankara, Eskişehir, Bandırma, Adapazarı, Aydın, Antep, Akşehir,

			Halep, Amasya, Arapkir, Bağdat, Balıkesir, Bartın, Beyrut, Biga, Bilecik, Kayseri, Şam, Dimetoka, Eğin, Konya Ereğlisi, Erzurum, Erzincan, Haçın, Karadeniz Ereğlisi, Kudüs, Kırkkilise, Konya, Mamuret-ül Aziz, Maraş, Niğde, Ordu, Ünye, Sivas, Sivrihisar, Çatalca, Tirebolu, Tokat, Trabluşşam, Van
Yangın	Union of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Çanakkale, Ayvalık, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Sinop, Eskişehir, Bandırma, Afyon, Aydın, Beyrut, Denizli, Kırkkilise, Konya, Manisa, Mudanya, Ordu, Tokat
Yangın	L'Urbaine	Fransa	İstanbul, İzmir, Çanakkale, Edirne, Bursa, Dimetoka, İnegöl
Yangın	Western	İngiltere	İstanbul, Samsun, Çanakkale, Bursa, Giresun, Nazilli, Ödemiş, Konya, Ordu, Söke, Tarsus
Yangın	Yorkshire	İngiltere	İstanbul, Bursa, Tekirdağ, Bilecik

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, 1908 ve 1923 yılları arasında yangın sigortacılığı alanında çok sayıda şirketin ve bu şirketlere ait acentelerin olduğunu görüyoruz. Uluslararası sigorta şirketleri, Osmanlı şehirlerinin büyük çoğunluğunda acente açarak geniş yelpazede hizmet vermişlerdir. Bu şirketlerden Osmanlı Umum Sigorta Şirketi dışındakilerin tamamı yabancısıdır. Bu şirketin de ne kadar yerli olduğu noktası tartışmaya açıktır. Yabancı sermaye ile kurulmuş olan bu şirket en çok acente ağına sahiptir. Yangın alanında 74 şirket hizmet vermektedir. Bu şirketlerin toplamda 617 adet acentesi vardır.

Tablo 3. Yangın Sigortacılığı Alanında En Çok Acente Ağına Sahip Şirketler, (1908-1923)

Tür	Sıra	Şirketin Adı	Ülke	Acente Sayısı
Yangın	1	Osmanlı Umum Sigorta Şirketi	Osmanlı İmparatorluğu	90
Yangın	2	L'Union de Paris	Fransa	55
Yangın	3	Assicurazioni Generali Trieste	Avusturya	26
Yangın	4	Union of London	İngiltere	22

Yangın	5	Rossia	Rusya	21
--------	---	--------	-------	----

Sigorta şirketleri kısa zamanda Osmanlı şehirlerinde yaygın acente ağı kurdular. Osmanlı Umum Şirketi yangın sigortacılığı konusunda en çok acenteye sahip kuruluştu. Fransa Menşeiili L'Union de Paris'in 55 acentesi vardı. O, Osmanlı Umum Sigorta Şirketi'nden sonra ikinci en geniş acente ağına sahip sigorta şirketi idi. Avusturya kökenli Assicurazioni Generali Trieste 26, İngiltere kökenli Union of London 22, Rus Sigorta Şirketi ise 21 acentesi vardı. Onlar, XX. yüzyılın ilk yarısının ilk çeyreği boyunca, yangın sigorta hizmeti veren şirketler arasında en çok Osmanlı şehirlerinde acente açmış şirketlerdi.

Yukarıdaki tabloda beş şirketi tespit etmemizdeki amaç, bu şirketlerin merkezlerinin bulunduğu ülkeleri belirlemek içindir. Avrupalı devletler, Osmanlı devletini açık pazar olarak gördükleri için birbirleri ile ekonomik nüfuz yarışına girmişlerdi. Bu sebepten, sigorta piyasasına hâkimiyet noktasında yapılan ülke tespiti, bu nüfuz yarışındaki durumu görmemize veri teşkil edecektir. Ayrıca bu durum, diğer disiplinler arası çalışmalara da veri oluşturması açısından oldukça önem arz etmektedir.

Daha önce Osmanlı yapısal mimarisindeki malzemelerin yangın sigortacılığına ihtiyaç duyulmasında ve yangın sigortacılığının geniş bir ağa sahip olmasında en büyük etken olduğunu belirtmiştik. Çünkü büyük oranda ahşap kullanımı söz konusuydu. Tek yerli olarak görülen ancak, sermayesi itibarı ile yerli olmayan Osmanlı Umum Sigorta Şirketi, en çok acente ağına sahip gözüktü de, sermayesi yabancı olduğu için Avrupalı devletlerin nüfuz alanını genişletmek için çalışıyordu. Fransa, yangın alanında en çok acente ağına sahip ülke olduğunu görüyoruz. Onun hemen arkasından sırasıyla Avusturya ve İngiltere gelmektedir. Rusya ise Avusturya ve İngiltere'den sonra en çok acenteye sahiptir.

3.2. Hayat Güvencesi Alanında Hizmet Veren Sigorta Şirketleri:

Hayat sigortası ile ilgili ilk örnekleri, İngiltere'de görmekteyiz. 16. yüzyılda başlayan hayat sigortası, sanayi devrimleri, kentleşme ve seri üretime bağlı olarak gelişerek. 19. Yüzyılda, günümüzdeki modern manadaki sigorta mantığına bürünmeye başladı (Elveren, 1996: 10-13).

Osmanlı Devleti'nde sigortacılık faaliyetlerinin, 19. Yüzyılın ortalarından itibaren başladığını daha önceki bölümlerde belirtmiştik. Avrupalı devletlerin Osmanlı şehirlerini açık pazar olarak görmesi sonucunda, bu devletlerdeki yaşam stilleri de Osmanlı şehirlerine girmiş oldu. Osmanlı şehirlerinde yaşayan insanlar zamanla, Avrupa'daki ülkelerdeki yaşam biçimlerini benimsemeye başladılar. Yaşam biçimlerinin yanında, güvenceye ait bazı kavramlarda Osmanlı toplumunda

benimsendi. Kendilerini ve mallarını korumak, her türlü tehlike ve felakete karşı güvence bulmak için Osmanlı toplumu, hayat sigortası ile tanıştı. Bunda yabancı nüfus ve yerli gayrimüslim nüfusun etkisi oldukça fazladır.

Osmanlı şehirlerinde nakliye ve yangın gibi temel alanlarda hizmet veren sigorta şirketleri, hayat sigortasını da çalışma alanlarına ekleyerek şehirlerde acenteler açtılar. Bu acentelerin ülke içinde yayılımı öyle bir hal aldı ki, hayat sigortası yaptırmak yangın, nakliye kadar gerekli görülür hale geldi.

Tablo 3. Osmanlı Şehirlerinde Hayat Güvencesi Alanında Hizmet Veren Sigorta Şirketleri, (1900-1923)

Türü	Sigorta Şirketinin Adı	Ülke	Acente Bulunan Şehirler
Hayat	Abelle	Fransa	İstanbul
Hayat	Alleanza di Genoa	İtalya	İstanbul, İzmir, Samsun, Giresun, Nazilli, Bitlis, Harput, Muş, Niğde, Trablusşam, Van
Hayat	Alliance	İngiltere	İstanbul, İzmir, Eskişehir, Konya
Hayat	Amivea	Yunanistan	İstanbul
Hayat	Anatolie d'Athenes	Yunanistan	İstanbul
Hayat	L'Ancre	Avusturya	İstanbul, Samsun, Edirne, Kastamonu, Manisa
Hayat	Assicurazioni Generali Trieste	Avusturya	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, İskenderun, Çanakkale, Edirne, Tekirdağ, Ankara, Antalya, Aydın, Alaşehir, Halep, Balıkesir, Hayfa, Kasaba, Şam, Denizli, Yafa, Milas, Niğde, Sayda, Söke, Isparta, Çeşme, Trablusşam
Hayat	Atlas de Vienne	Avusturya	İstanbul
Hayat	Ausonia di Geneo	İtalya	İstanbul, Samsun, Mersin, Bitlis, Muş, Van
Hayat	Balkan	Bulgaristan	İstanbul, Trabzon, İskenderun, Mersin, Edirne, Bursa, Balıkesir, Erzincan, Ordu
Hayat	Banque d'assurance sur la vie et d'apargne	Almanya	İstanbul
Hayat	Berolina de Berlin	Almanya	İstanbul
Hayat	Caisse Paternelle	Fransa	İstanbul, İzmir, Çanakkale, Arapkir, Bitlis, Kayseri, Erzincan, Mamuret-ül Aziz, Sivas

Hayat	Commercial Union of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Giresun, Eskişehir, Beyrut, Bilecik, Yafa, Mudanya
Hayat	CompagnieViennoise	Avusturya	İstanbul
Hayat	La Confiance		İstanbul, İzmir, İskenderun, Çanakkale, Edirne, Bafra, Beyrut
Hayat	Le Conservateur	Fransa	İstanbul
Hayat	Consolidated Life	İngiltere	İstanbul, Samsun, Antep, Mersin, Biga, Konya Ereğlisi, Harput, Sivas
Hayat	Le Danube	Avusturya	İstanbul, Afyon, Beyrut, Kudüs, Trablusşam
Hayat	Eagle	İngiltere	İstanbul
Hayat	Economic	İngiltere	İstanbul
Hayat	Equitable	ABD	İstanbul, İzmir, Samsun, Bursa, Çarşamba
Hayat	Ethniki	Yunanistan	İstanbul, Samsun, Trabzon, Adana, Mersin, Ayvalık, Edirne, Giresun, Edremit, Burhaniye
Hayat	La Fonciere	Fransa	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Mersin, İzmit, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Halep, Bağdat, Bilecik, Bitlis, Gemlik, Burhaniye, Nevşehir, Sivrihisar
Hayat	Friedrich Wilhelm	Almanya	İstanbul, İzmir, Samsun, Çanakkale, Mersin, Bursa, Ankara
Hayat	General	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, İzmit, Edirne, Tekirdağ, Giresun, Eskişehir, Bandırma, Manisa, Ordu
Hayat	Gresham	İngiltere	İstanbul, İzmir, Adana, Mersin, Ayvalık, İzmit, Bursa, Giresun, Ankara, Adapazarı, Afyon, Aydın, Akşehir, Alaşehir, Halep, Beyrut, Kayseri, Erbaa, Konya Ereğlisi, İnebolu, Kudüs, Manisa, Maraş, Mudanya, Niğde, Ordu, Bergama, Isparta, Tire, Trablusşam, Zonguldak
Hayat	Guardian	İngiltere	İstanbul, İzmir, Trabzon, Giresun, Gemlik, Mudanya
Hayat	Imperial	İngiltere	İstanbul
Hayat	Lancashire	İngiltere	İstanbul, İzmir, Ünye
Hayat	Law Union&Crown	İngiltere	İstanbul

Hayat	Liverpool&London&Globe	İngiltere	İstanbul, Samsun, İzmir, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Nazilli, Bandırma, Aydın, Halep, Kasaba, Manisa
Hayat	London&Lancshire	İngiltere	İstanbul, İzmir, İskenderun, Mersin, Bursa, Aydın, Akhisar, Beyrut, Kasaba, Ödemiş, İnebolu, Yafa, Manisa, Mudanya, Söke, Çeşme
Hayat	London Assurance	İngiltere	İstanbul, Samsun, İzmir, Bandırma, Antalya
Hayat	Le Monde	Fransa	İstanbul, Edirne, Çarşamba
Hayat	Mundus	Danimarka	İstanbul
Hayat	Mutual Life	ABD	İstanbul, Edirne, Ankara, Hayfa, Kudüs, Ordu, Zonguldak
Hayat	Mutuuelle de France et des Colonies	Fransa	İstanbul, Samsun, Trabzon, Adana, Mersin, Edirne, Bursa, Ankara, Halep, Kasaba, Karadeniz Ereğlisi, Kudüs, Konya, Niğde, Sivrihisar
Hayat	La Mutuelle Lyonnaise	Fransa	İstanbul, Çanakkale, Mersin, Giresun, Hayfa, Trablusşam
Hayat	La Mutuelle Parisienne	Fransa	İstanbul
Hayat	La Nationale de Stettin	Almanya	İstanbul, Kasaba, Şam, Mudanya
Hayat	New York	ABD	İstanbul, Samsun, Trabzon, Ayvalık, İzmit, Tekirdağ, Sinop, Giresun, Ankara, Eskişehir, Bandırma, Halep, Antep, Amasya, Bağdat, Bartın, Beyrut, Bilecik, Bitlis, Kayseri, Konya Ereğlisi, Erzurum, Erzincan, Ödemiş, Yafa, Kudüs, Karacabey, Harput, Konya, Malatya, Mamuret-ül Aziz, Muş, Nevşehir, Niğde, Bergama, Siirt, Sivas, Sivrihisar, Isparta, Tarsus, Çarşamba, Çorlu, Tirebolu, Tokat, Van
Hayat	Nordstern de Berlin	Almanya	İstanbul, İzmir
Hayat	North British & Mercantile	İngiltere	İstanbul, İzmir, Çanakkale, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Giresun, Eskişehir, Afyon, Halep, Aydın, Beyrut, Şam, Denizli, Küplü, Çeşme
Hayat	Northhern	İngiltere	İstanbul, İzmir, Adana, Bursa, Gelibolu, Giresun, Ankara, Halep,

			Beyrut, Hayfa, Şam, Edremit, Yafa, Kudüs, Tarsus
Hayat	Norwich Union	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, Eskişehir, Ödemiş, Manisa, Çarşamba
Hayat	Patriotic	İngiltere	İstanbul
Hayat	Le Phenix	Fransa	İstanbul, İzmir, Samsun, Çanakkale, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Nazilli, Halep, Beyrut, Gemlik, Milas, Ordu, Bergama, Kuşadası, Söke, Soma
Hayat	Phenix Autrichien	Avusturya	İstanbul, İzmir, Samsun, Bursa, Gelibolu, Bandırma, Akşehir, Halep, Kastamonu, Kayseri, Konya
Hayat	Phenix of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, Çanakkale, Adana, Mersin, Ayvalık, İzmit, Bursa, Giresun, Ankara, Eskişehir, Bandırma, Adapazarı, Akşehir, Alaşehir, Erzurum, Karadeniz Ereğlisi, Konya
Hayat	Premiere Compagnie Hongroise	Avusturya	İstanbul, Samsun, Bursa, Tekirdağ, Giresun, Ankara, Ödemiş, Kütahya, Isparta
Hayat	La Reserve Nationale	Osmanlı	İstanbul
Hayat	Riunione Adriatica di Sicurta	Avusturya	İstanbul, İzmir, Edirne, Tekirdağ, Yafa, Kudüs, Silivri, Trablusşam
Hayat	Rossia	Rusya	İstanbul, İzmir, Samsun, Mersin, Bursa, Gelibolu, Sinop, Giresun, Ankara, Eskişehir, Nazilli, Adapazarı, Antep, Amasya, Arakir, Bafra, Eğin, Erzincan, Konya, Mamuret-ül Aziz, Niğde
Hayat	Royal	İngiltere	İstanbul, İzmir, Çanakkale, Bağdat, Basra, Erdek, Yafa
Hayat	Royal Exchange	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, İskenderun, İzmit, Bursa, Giresun, Ankara, Bandırma, Şam.
Hayat	La Royale Belge	Belçika	İstanbul, Şam
Hayat	Salamandra	Rusya	İstanbul, Gelibolu
Hayat	Societe Suisse d'Assurances Generales	İsviçre	İstanbul
Hayat	Le Soleil	Fransa	İstanbul, İzmir, Edirne, Ankara

Hayat	Stuttgart	Almanya	İstanbul, Beyrut, Şam
Hayat	La Suisse	İsviçre	İstanbul, İskenderun, Mwersin, Bursa, Eskişehir, Afyon, Beyrut, İnebolu, Mudanya
Hayat	Sun	İngiltere	İstanbul, İzmir,
Hayat	Teutonia	Almanya	İstanbul
Hayat	L'Union de Paris	Fransa	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, İskenderun, Çanakkale, Adana, Mersin, Ayvalık, İzmit, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Giresun, Ankara, Eskişehir, Bandırma, Adapazarı, Aydın, Antep, Akşehir, Halep, Amasya, Arapkir, Bağdat, Balıkesir, Bartın, Beyrut, Biga, Bilecik, Kayseri, Şam, Dimetoka, Eğin, Konya Ereğlisi, Erzurum, Erzincan, Haçin, Karadeniz Ereğlisi, Kudüs, Kırkkilise, Konya, Mamuret-ül Aziz, Maraş, Niğde, Ordu, Ünye, Sivas, Sivrihisar, Çatalca, Tirebolu, Tokat, Trablusşam, Van
Hayat	L'Union et Phenix Espagnol	İspanya	İstanbul
Hayat	Union of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Çanakkale, Ayvalık, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Sinop, Eskişehir, Bandırma, Afyon, Aydın, Beyrut, Denizli, Kırkkilise, Konya, Manisa, Mudanya, Ordu, Tokat
Hayat	L'Urbaine	Fransa	İstanbul, İzmir, Çanakkale, Edirne, Bursa, Dimetoka, İnegöl
Hayat	Victoria	İngiltere	İstanbul
Hayat	Victoria de Berlin	Almanya	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Adana, Edirne, Bursa, Gelibolu, Giresun, Ankara, Nazilli, Aydın, Alaşehir, Kasaba, Kastamonu, Kayseri, Erdek, Erzincan, Kudüs, Manisa, Tirebolu
Hayat	Yorkshire	İngiltere	İstanbul, Bursa, Tekirdağ, Bilecik

Yukarıdaki tabloda uluslararası sigorta şirketlerinin Osmanlı şehirlerinde açmış oldukları acenteler gösterilmektedir. Tabloya göre hayat sigortası alanında toplamda 71 şirket Osmanlı Devleti

sınırları içerisinde hizmet vermektedir. Bu şirketler Osmanlı şehirlerinde geniş bir acente ağı kurmuş olup, toplamda şehirlerde 610 tane hayat sigortası hizmeti veren acente bulunmaktaydı. Avrupa'nın hemen hemen her ülkesinden Osmanlı şehirlerinde hayat sigortası acentesi hizmeti veren şirket vardı.

Tablo 4. Hayat Sigortacılığı Alanında En Çok Acente Ağına Sahip Şirketler, (1908-1923)

Tür	Sıra	Şirketin Adı	Ülke	Acente Sayısı
Hayat	1	L'Union de Paris	Fransa	55
Hayat	2	New York	ABD	45
Hayat	3	Gresham	İngiltere	31
Hayat	4	Assicurazioni Generali Trieste	Avusturya	26
Hayat	5	Union of London	İngiltere	22

Fransız şirket *L'Union de Paris*, yangın sigortacılığında olduğu gibi hayat sigortacılığı konusunda da en çok acenteye sahip şirket olarak dikkat çekmektedir. Şirket, değişik şehirlerde toplamda 55 hayat sigortası acentesine sahiptir. Amerika Birleşik Devletleri menşeli *New York* sigorta şirketi ikinci sıradadır. Yangın sigortası konusunda acenteye sahip ülkeler arasında bulunmayan ABD'nin hayat sigortacılığı konusunda Osmanlı şehirlerinde acente açan şirketinin olduğunu görüyoruz. Bunu ekonomi ve strateji gibi değişik açılardan değerlendirebileceğimiz gibi, refah seviyesi gibi değişkenle de açıklamak mümkündür.

Amerika Birleşik Devletleri, 19. yüzyıl sonu ve 20. Yüzyılın ilk periyodunda hayat refah seviyesi, insan hakları ve benzeri konularda diğer Avrupa ülkelerinden kısmen daha iyidir. Hayat sigortacılığı konusunda da durum aynıdır. Bu sebeple, Osmanlı şehirlerinde sigortacılığın hayat türünde, *New York* sigorta şirketi tarafından 45 acente açılmıştır.

Üçüncü sırada İngiltere menşeli *Gresham* sigorta şirketi bulunmaktadır. Toplamda 32 şehirde hizmet veren şirket, sigortacılığın diğer türlerinde de Osmanlı şehirlerinde acenteler açmıştır. Dördüncü sırada, 26 acente ile Avusturya menşeli *Assicurazioni Generali Trieste* şirketi yer almaktadır. Aynı şirketin Osmanlı şehirlerinde yangın ve nakliye sigortacılığı konusunda da etkin olduğunu görüyoruz. 20. yüzyılın değişen stratejik ve ekonomik şartlarından sonra bloklaşan ülkeler ve devamında cereyan edecek olan Birinci Dünya Savaşı'nın şartları Osmanlı Devleti ile Avusturya arasındaki ilişkilerin artmasını sağlamıştır. Bu ilişki ağının ne derece yoğun olduğunu sigorta sektöründe de bu şekilde görmüş oluyoruz. Çünkü Avusturya menşeli aynı şirket, hayat, nakliye ve yangın sigortacılığı alanlarının hepsinde ilk beşte yer almaktadır. Beşinci sırada tekrardan İngiltere vardır. İngiltere menşeli *Union of London* sigorta şirketinin Osmanlı şehirlerinde toplamda 22

acentesi vardır. Her ne kadar İngiltere sigorta konusunda Osmanlı şehirleri üzerinde nüfuz sahibiymiş gibi gözükse de 20. Yüzyılda ilk çeyreğinde patlak veren birinci dünya Savaşı'nın öncesi ve sonrasında bu özelliğini kaybetmiştir. Bunun en önemli sebebini Osmanlı Devleti ile İngiltere'nin farklı ittifakların içerisinde yer almasında aramak uygun olacaktır (A-P İstanbul 1908 Raporu 24).

3.3. Kaza Alanında Hizmet Veren Sigorta Şirketleri:

20. yüzyıla gelindiğinde sigortacılık, belirli bir yol kat ederek, Osmanlı şehirlerinin neredeyse tamamına yayılmıştı. Bu yüzyılın başından itibaren, kaza alanında da sigorta şirketlerinin hizmet verdiği görüyoruz. Ayrıca şirketlerin kaza sigortasının yanında eşya ve seyahate dair de sigortalama işlemlerini yaptıkları yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır (Pirgiç, 1999: 38-40).

Osmanlı ekonomik piyasaları Avrupalı devletler için oldukça cazipti. Onlar için her sektörde olduğu gibi sigortacılık sektöründe de Osmanlı Devleti açık pazardı. Nakliye ile başlayıp kısa zamanda yangın ve hayat ile geniş acente ağına sahip olan Avrupa ülkeleri, kaza sigortacılığı konusunda da aynı yayılmayı göstermişlerdir.

Tablo 5. Osmanlı Şehirlerinde Kaza Alanında Hizmet Veren Sigorta Şirketleri, (1900-1923)

Türü	Sigorta Şirketinin Adı	Ülke	Acente Bulunan Şehirler
Kaza	Alleanza di Genoa	İtalya	İstanbul, İzmir, Samsun, Giresun, Nazilli, Bitlis, Harput, Muş, Niğde, Tarbluşşam, Van
Kaza	Balkan	Bulgaristan	İstanbul, Trabzon, İskenderun, Mersin, Edirne, Bursa, Balıkesir, Erzincan, Ordu
Kaza	Commercial Union of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Gelibolu, Giresun, Eskişehir, Beyrut, Bilecik, Yafa, Mudanya
Kaza	Erste Oesterreichische Allgemeine Unfall Versicherungs Gesellschaft	Avusturya	İstanbul
Kaza	La Fonciere	Fransa	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Mersin, İzmit, Edirne, Bursa, Tekirdağ, Halep, Bağdat, Bilecik, Bitlis, Gemlik, Burhaniye, Nevşehir, Sivrihisar
Kaza	General	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, İzmit, Edirne, Tekirdağ, Giresun, Eskişehir, Bandırma, Manisa, Ordu
Kaza	General de Bucarest	Romanya	İstanbul, İzmir
Kaza	Kölnischen Versicherungs	Almanya	İstanbul, İzmir, Hayfa
Kaza	Law Union&Crown	İngiltere	İstanbul

Kaza	Nordstern de Berlin	Almanya	İstanbul, İzmir
Kaza	Phenix of London	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, Çanakkale, Adana, Mersin, Ayvalık, İzmit, Bursa, Giresun, Ankara, Eskişehir, Bandırma, Adapazarı, Akşehir, Alaşehir, Erzurum, Karadeniz Ereğlisi, Konya
Kaza	Rossia	Rusya	İstanbul, İzmir, Samsun, Mersin, Bursa, Gelibolu, Sinop, Giresun, Ankara, Eskişehir, Nazilli, Adapazarı, Antep, Amasya, Arakir, Bafra, Eğin, Erzincan, Konya, Mamuret-ül Aziz, Niğde
Kaza	Royal Exchange	İngiltere	İstanbul, İzmir, Samsun, İskenderun, İzmit, Bursa, Giresun, Ankara, Bandırma, Şam.
Kaza	Societe d'Assurances Generales	Suisse İsviçre	İstanbul
Kaza	Victoria de Berlin	Almanya	İstanbul, İzmir, Samsun, Trabzon, Adana, Edirne, Bursa, Gelibolu, Giresun, Ankara, Nazilli, Aydın, Alaşehir, Kasaba, Kastamonu, Kayseri, Erdek, Erzincan, Kudüs, Manisa, Tirebolu

Yukarıdaki tabloda uluslararası sigorta şirketlerinin Osmanlı şehirlerinde kaza sigortacılığı alanında açmış oldukları acenteler gösterilmektedir. Tabloya göre kaza sigortası alanında toplamda 15 şirket Osmanlı Devleti sınırları içerisinde hizmet vermektedir. Bu şirketler Osmanlı şehirlerinde geniş bir acente ağı kurmuş olup, toplamda şehirlerde 143 tane kaza sigortası hizmeti veren acente bulunmaktaydı.

Tablo 6. Kaza Sigortacılığı Alanında En Çok Acente Ağına Sahip Şirketler, (1908-1923)

Tür	Sıra	Şirketin Adı	Ülke	Acente Sayısı
Kaza	1	Rossia	Rusya	21
Kaza	2	Victoria de Berlin	Almanya	21
Kaza	3	Phoenix of London	İngiltere	19
Kaza	4	La Fonciera	Fransa	17
Kaza	5	Alleanza di Genoa	İtalya	11

Kaza sigortacılığı konusunda ilk sırada bir Rus şirketi olan *Rossia*'yı görüyoruz. Şirketin 21 şehirde acentesi bulunmaktaydı. Diğer sigorta alanlarında geniş bir yayılma göstermeyen Rusya ait

şirketler kaza alanına ilgi duymuşlar ve Osmanlı şehirlerine acenteler açmışlardır. 19. yüzyılın sonu ve 20 yüzyılın ilk çeyreğinde, siyasi, askeri alanlarda nüfuzunu yoğun olarak gördüğümüz Almanya, Osmanlı şehirlerinde kaza sigortacılığı noktasında söz sahibidir. Bu konuda Alman sigorta şirketi *Victoria de Berlin*, Rus şirket *Rossia* ile aynı acente ağına sahiptir. Yaptığımız araştırmada, Alman şirketlerini kaza sigortacılığı dışında diğer alanlarda, ilk beş sırada görememekteyiz. Üçüncü sırada bir İngiliz şirketi olan *Phoenix of London* vardır. Dördüncü sırada 17 şehirde acenteye sahip olan Fransız şirket *La Fonciera*, beşinci sırada da 11 şehirde acentesi bulunan İtalyan şirket *Alleanza di Genoa* bulunmaktadır.

Sonuç

Avrupa ülkelerindeki endüstriyel üretim, sigortacılık gibi bazı sektörleri de beraberinde sürüklemiştir. Fabrikasyon üretim sayesinde, seri üretim gerçekleştiren bu ülkeler, ürün fazlalıkları için pazar arayışına girmişlerdir. Bu pazar arayışlarında onlara, Osmanlı şehirleri oldukça cazip gelmiştir. Bunun en önemli sebebi kapitülasyonlardır. Kapitülasyonlarla ayrıcalıklar elde eden ülkeler, Osmanlı iç pazarına rahatlıkla ulaşabilmekteydiler. Ayrıca Osmanlı şehirlerinin cazip pazar olarak görmelerinde, endüstriyel üretime henüz geçememiş olması da etkiliydi.

Esnaf ve zanaatkâr, bu dönemde, Osmanlı şehirlerinde küçük tezgâhlar yoluyla, el ile ve seri olmayan üretim gerçekleştirmektedir. Zaten kapitülasyonlar sayesinde, Osmanlı devleti Avrupa ülkeleri için açık pazardı. Ürün fazlalıklarını Osmanlı limanlarına taşıyan bu ülkeler, ürünleri kısa zamanda da iç pazara ulaştırmışlardır.

Avrupalı tüccarlar, ürünlerin limanlara getirilmesinde doğan olumsuzlukları ortadan kaldırmak için, sigorta sistemine başvurmuşlar ve kısa zamanda liman şehirlerinde sigorta şirketleri kurulmuştur. Bu şirketler yabancı menşeli olup ilk başlarda deniz sigortası alanında hizmet vermekteydiler. Daha sonra kara sigortacılığı konusunda da yeni şirketler kuruldu. Osmanlı şehirleri XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın ilk yarısının ilk çeyreğinde yüzlerce sigorta şirketi doldu taşı. Ancak bu şirketlerin denetlenmesi ve kontrol edilmesi oldukça güçtü. Çünkü kapitülasyonlar, devletlere büyük ayrıcalıklar tanımıştı. Bundan faydalanan yabancı sigorta şirketleri, kendilerine dair getirilen tüm yükümlülükleri konsoloslukları vasıtasıyla itirazlarda bulunmuşlardır. Ta ki 1 Ekim 1914'te kapitülasyonların kaldırılmasına kadar, bu itirazlar devam etmiştir. Bunu *Ecnebi Anonim ve Sermayesi Eshama Münkasım Şirketler ile Ecnebi Sigorta Şirketleri Hakkında Kanun-ı Muvakkat Kanunu* çıkarılması izlemiştir. 13 Aralık 1914 tarihinde çıkarılan kanun tüm anonim ve sigorta şirketlerini yükümlülük altına almıştır. Şirketler gelir vergisi verme, sigorta müdüriyetine bağlanma ve ticari sicil ile kayıt olma gibi yenilikler getiren kanun, Cumhuriyet dönemi sigortacılığı için önemli adımlar atılmasını sağlamıştır.

Kaynakça

BOA. Y.A.RES. 134/11.01, (H. 17.12.1323).

BOA. MV. 232/115, (H. 08.02.1332).

BOA. MV. 185/6, (H. 05.03.1332).

BOA. HR. İM. 48/16, (M. 05.05.1923).

Aktar, A. (2006). *Türk Milliyetçiliği, Gayrimüslimler ve Ekonomik Dönüşüm*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Arı, K. (2009). *İzmir'den Bakışla Türkiye'de Kabotaj –Haklar, Kazanımlar, Bayramlar*, İzmir: Deniz Ticaret Odası İzmir Şubesi Yayınları.

Baskıcı, M. (2002). “Osmanlı Anadolu’sunda Sigorta Piyasası 1860-1918”. Ankara: *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 57, 9-13.

Blanqui, Adolphe-Jérôme (1942). *Considérations sur l’Etat Social de la Turquie d’Europe*. Paris: W. Coquebert.

Elveren, A.H. (1996). *Evolution of the Turkish Insurance Sector and the Reinsurance Monopoly*. T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Araştırma ve İnceleme Dizisi.

İnce, E. (2008) “1929 Dünya Ekonomik Buhranı’nın Almanya’daki Etkisi ve Bu Etkinin İzmir Finans Piyasasına Yansımaları- Deutsche Orient Bank”. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, VII/ 16-17, 291-309.

İnce, E. (2020). *Osmanlı Devleti Esnaf Teşkilatı ve İkinci Meşrutiyet Dönemi Esnaf Teşvik Politikaları*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Başkanlığı.

Kahya, F. (2010). *Osmanlı Devleti’nde Sigortacılık*. İstanbul: Libra Yayınevi.

Kahya, F. (2023). “Cumhuriyet döneminde sigortacılık nasıldı?” *Sigorta Medya*, 15 Ocak 2023, <https://www.sigortamedya.com.tr/cumhuriyet-doneminde-sigortacilik-nasildi/>.

Karadeniz, Ü. (2017). “XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Karadeniz’de Osmanlı Deniz Taşımacılığı.” *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 57, 466-483.

Kazgan, H. (2005). *Osmanlıda Avrupa Finans Kapitali*, Roma Yayınları.

Kazgan, H. Vd. (1998). *Cumhuriyet’in 75 Yıllık Sigortacısı Koç Allianz*, Koç Allianz.

Kiel, M. (2013). “Vidin.” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 103-106.

Pamuk, Ş. (2018). *Osmanlı Ekonomisinde Bağımlılık ve Büyüme 1820-1913*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Parliamentary Papers, Accounts and Papers. *Commercial Reports from Consular Offices in Turkey*, 1855-1914.

Pırığıç, S. (1999). “Surp Pırığıç Emeni Hastanesi 1900-1910 Salnamelerinde İlan ve Reklamlar”. *Surp Pırığıç Ermeni Hastanesi Dergisi*, 36-55.

Sigorta Rehberi (1942). Kâğıt ve Basım İşleri A.Ş. İstanbul: Birinci Kısım

Tinniswood A. (2004). *By Permission Of Heaven: The Story of the Great Fire of London*.
Riverhead Books, The Berkley Publishing Group.

Toprak, Z. (2019). *Milli İktisat 1908-1918*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

